

УДК 71

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2026.2.58>**Шарлай Олена Василівна,**

кандидат архітектури,

старший викладач кафедри дизайну середовища

Харківської державної академії дизайну та мистецтв

ORCID ID: 0000-0003-1445-0339

Helene.sharlay@gmail.com

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ДИЗАЙНУ
МІСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ**

В статті розглядаються сучасні тенденції в формуванні міських громадських просторів. Наводиться результат дослідження світової проектної практики. Аналізуються стратегії і програми розвитку міст різних країн спрямовані на підвищення гуманізації міського простору. Наводиться різниця в пріоритетах при дослідженні і створенні проектною пропозиції країн Європи, Далекого сходу і Північної Америки. Виявлений новий підхід до формування стратегії розвитку сталих громад, що включає ретельний попередній аналіз стану міської громади. Необхідно не тільки врахувати структуру та динаміку розвитку міських просторів, але проаналізувати стан самої місцевої спільноти, врахувати очкування мешканців, склад соціальних груп і потенціал розвитку.

Наведені методи аналізу і вплив результатів аналізу на формування просторового рішення міського громадського простору методами дизайну. Наведено приклади, як використання результату аналізу, проведеного методами опитування, співбесіди і додаткового тематичного дослідження здатні суттєво вплинути на проектне рішення. Розглянута роль місцевої спільноти при виборі оптимальної тактики розвитку міського середовища.

Розглянуті основні елементи громадського простору, послідовність, баланс території і варіанти їх наповнення. Запропоновані методи формування середовища простору для створення відповідного емоційного стану відвідувача. Наведені композиційні, планувальні і просторові рішення організації простору, кольорові сполучення, освітлення для зон з різним типом емоційної активності.

Ключові слова: *громадський простір, архітектурне середовище, регіоналізм, дизайн.*

Sharlai Olena. CURRENT TRENDS IN FORMING THE DESIGN OF URBAN PUBLIC SPACES

The article examines current trends in the formation of urban public spaces. The results of a study of world design practice are presented. The strategies and programs for the development of cities of different countries are analyzed, aimed at increasing the humanization of urban space. The difference in priorities in the study and creation of a project proposal in the countries of Europe, the Far East and North America is presented. A new approach to the formation of a strategy for the development of sustainable communities is revealed, which includes a thorough preliminary analysis of the state of the urban community. It is necessary not only to take into account the structure and dynamics of the development of urban spaces, but also to analyze the state of the local community itself, take into account the expectations of residents, the composition of social groups, and the potential for development.

The methods of analysis and the influence of the results of the analysis on the formation of a spatial solution for urban public space using design methods are presented. Examples are given of how the results of the analysis conducted using survey, interview and additional thematic research methods can significantly influence the design solution. The role of the local community in choosing the optimal tactics for the development of the urban environment is considered.

The main elements of public space, the sequence, balance of the territory and options for their filling are considered. Methods for forming the environment of space are proposed to create the appropriate emotional state of the visitor. Compositional, planning and spatial solutions for organizing space, color combinations, lighting for zones with different types of emotional activity are presented.

Key words: *public space, architectural environment, regionalism, design.*

На сучасному етапі розвитку містобудівних систем очевидним є пришвидшення темпів трансформації міських суспільних

просторів. Для вибору оптимальної тактики розвитку міського середовища необхідно не тільки проаналізувати структуру та динаміку

розвитку основних типів міських просторів, але і приділити додаткову увагу аналізу самої місцевої спільноти, врахувати очкування мешканців, склад соціальних груп і потенціал розвитку. За останнє десятиріччя ці питання все частіше стають темами конференцій і професійних дискусій і результати цих обговорень стають основою для створення програм розвитку міст як на місцевому, так і на державному рівнях.

В доповіді департаменту економічних і соціальних справ Організації об'єднаних націй за 2025 рік піднімається питання створення нової рамочної програми міського розвитку до 2030 року. Зазначається, що стійкий розвиток все більше залежить від успішного управління зростанням міст, і в необхідності задоволенні потреб зростаючого міського населення. Щоб забезпечити оптимальний розподіл та інклюзивність переваг урбанізації, стратегії управління зростанням міст повинні гарантувати доступ до інфраструктури та соціальних послуг для всіх мешканців [6].

В світовій проектній практиці, стратегії розвитку міських громадських просторів суттєво відрізняються. Загалом всі вони зосереджені на просторовому оновленні, відновленні соціальних функцій, побудові багаторівневих систем управління та забезпеченні сталого розвитку. Між тим, у Німеччині та Нідерландах, ідеї міської регенерації і оновлення міст передбачають модернізацію інфраструктури, введення інноваційних соціальних послуг та залучення мешканців до спільного життя старих громад. В Нідерландах запроваджено ініціативу під назвою «Живі лабораторії», яка має на меті відновлення громади на рівні мікроспільнот для одночасного розвитку територій і підтримці традицій громади. Надзвичайно важливою в цьому сенсі є створення дитячо-дружні спільноти. Розширення і ускладнення ігрових просторів для дітей є важливим кроком на шляху до формування додаткових освітніх просторів. Передбачається облаштування ігрових зон сучасним інтерактивним обладнанням, використання безпечного покриття, забезпечення контакту з природою, стимулювання взаємодії батьків і дітей, а також створення зон з елементами візуального дизайну. Для формування

екологічного підходу передбачено збільшення площ озеленення, облаштування дощових садів створення екологічних коридорів, вертикальних садів і зелених дахів і громадських городів [2, 4].

В Сполучених Штатах Америки проектувальники створюють середовище з залученням місцевих громад до процесів оновлення, підкреслюючи важливість підходу, відомого як «оновлення знизу вгору», який передбачає активну участь мешканців в процесі прийняття рішення про планування і вибір обладнання для громадського простору. Активно використовується ідея створення реабілітаційних громадських просторів спрямованих на підтримку здоров'я. Це включає створення фітнес-парків і спеціалізованих зон для активного відпочинку людей різного віку, спрямованих на підтримання їхнього фізичного та психічного стану і сприяє активній соціальній взаємодії [3].

В Японії важливим питанням є вирішення проблеми старих громад.

Основні практичні заходи спрямовані на адаптацію простору до вимог мешканців літнього віку та розвиток механізмів самоорганізації спільнот. Концепція «компактного міста» в Токіо передбачає розробку проектів з розширення простору і покращення екологічної ситуації для міських громад, створенні умов для самоорганізації громад. Ще одним напрямком в формуванні громадських просторів є втілення концепції «розумного міста». Вона передбачає широке використання сучасних технологій для створення інтелектуальної системи освітлення, цифрових інформаційних блоків для полегшення користування міською інфраструктурою. Подібне цифрове обладнання також збирає дані про режим застосування відвідувачами і аналіз цих даних дає змогу ефективніше планувати простір і забезпечувати максимальну зручність у місцях загального користування [2, 4].

Схожі ініціативи спостерігаються і в Південній Кореї. В рамках цього підходу створена стратегія «міської регенерації під керівництвом мешканців». Передбачається залучення мешканців на всіх етапах роботи – від формування ідеї планування до втілення

проектів. Програма «Місто спільного використання» в Сеулі передбачає відновлення занедбаних громадських просторів з використанням інформаційних технологій. Проекти такого відновлення сприяють поверненню молоді до громад, створення нових робочих місць, що забезпечує гармонійний розвиток громади [2,5].

В Китаї, при формуванні громадських просторів особливу увагу приділяється проектуванню просторів, які задовольняють потреби людей похилого віку і дітей, використовуючи різні методи дизайну. Пріоритет надається вирішенню питань безпеки, комфортності, впізнаваності та сприянню соціальній взаємодії. Проектні пропозиції базуються на засадах створення безбар'єрного середовища, використання зручного обладнання для зон відпочинку і ігрових зон з затіненими ділянками; встановлення зрозумілих орієнтирів для кращої навігації; а також проектування зон для спілкування, щоб заохочувати літніх людей до соціальної активності [1, 5].

Велика увага до створенні комфортних громадських просторів для дітей приділяється в країнах Північної Європи. Проектувальники намагаються створити середовище, яке б залучало молоде покоління, розробляючи безпечні, інноваційні та інтерактивні ігрові зони. Ігрові майданчики інтегрують навчальні елементи для проведення еко-уроків в тематичних парках, надаючи знання про навколишнє середовище і виховуючи суспільну відповідальність [2,4].

Питанням залучення культурної спадщини в дизайні громадських просторів найбільшу увагу приділяють проектувальники країн південної Європи. В Іспанія та Франція, публічне мистецтво є органічною частиною дизайну громадських зон. Елементи дизайну традиційних сюжетів прикрашають вулиці та площі, посилюючи відчуття локальної ідентичності у мешканців. Дизайнери інтегрують історичний та культурний контекст в об'єкти громадського простору. Це створює унікальну атмосферу та сприяє популяризації культурної спадщини регіонів [1].

Таким чином, загальна тенденція в питаннях відновлення сталих громад базується

на принципах сталого розвитку і включає задачі структурної реорганізації, забезпеченні екологічної безпеки, активізації соціальної взаємодії і популяризації історичної і культурної спадщини регіону. При цьому, в країнах північної Європи приділяють особливу увагу створенню середовища сприятливого для розвитку дітей і молоді, а в країнах центральної і південної Європи суттєві зусилля спрямовані на інтеграцію елементів культурної і історичної спадщини. В країнах далекого сходу при формуванні громадських просторів основну увагу приділяють створенню середовища для людей похилого віку і дітей, залучаючи для цього як традиційні, так і новітні технології. При формуванні громадських просторів в Америці, здебільшого зосередженні на створенні просторів для вирішення питань соціальної адаптації і зміцнення місцевої спільноти.

Таким чином, можна зазначити, що на глобальному рівні в усіх урбанізованих країнах задачі по регенерації сталих громад є схожі задачі: забезпечення відповідного екологічного стану, створення сучасної інфраструктури, зміцнення соціальних зв'язків між мешканцями і створення можливостей для самоорганізації громади.

Поняття «міський суспільний простір» можна розглядати з трьох оціночних позицій: «місто», «суспільство» та «простір».

Як структурний елемент міста, громадський простір складається з планувальних, об'ємно-просторових характеристик території, функціонального наповнення та історико-культурної цінності архітектурного середовища. За об'ємно-просторовим рішенням громадські простори можуть бути відкритими чи замкненими фрагментами міського ландшафту, за містобудівною ознакою – центральними чи периферійними, структуроутворюючими чи допоміжними. За функціональним призначенням суспільні простори можуть бути моно- або поліфункціональними.

Друга оціночна категорія у понятті «міський громадський простір» розглядає об'єкт з позиції успішності функціонування громадського простору і забезпечення доступності простору для мешканців, .

Зазвичай міський громадський простір знаходиться в муніципальній власності, доступність повинна бути забезпечена для всіх категорій громадян, включаючи маломобільні групи населення, що необхідно для зміцнення соціальних зв'язки, формування відчуття культурної ідентичності району, і нейтралізації маргінальних настроїв. Пропонується проаналізувати спільноту з точки зору соціології і урбаністики, аби визначити її вплив на формування планувально-просторового рішення суспільного простору.

З точки зору урбаністики, міська громада це базова одиниця функціонально-просторової організації міста, яка є ланкою між макро-урбаністичними схемами розвитку та мікро-урбаністичними. В громаді мають бути представлені різні функції, включаючи проживання, освіту, охорону здоров'я, транспорт, а також відпочинок, що робить її важливою платформою для реалізації ідеї «15-хвилинного життєвого кола». Якісна стратегія розвитку громади забезпечує передбачає розподіл міських функцій, оптимізацію щільності населення, забезпечення повного спектру міських послуг [4].

З точки зору соціології, громада – це не тільки житлова одиниця, це соціальний колектив, що базується на фіксованих соціальних відносинах та культурній ідентичності, на родинних, територіальних і емоційних зв'язках. Стала територіальна громада є стабільною, автономною та інтегрованою в соціальну мережу.

Однак, темпи урбанізації призвели до виникнення спільного для великих явища, такого як старіння соціальних груп. Проблеми старих міських громад здебільшого пов'язані із недосконалою інфраструктурою планувальної організації, функціональним наповненням, що не відповідає сучасним стандартам, відсутністю просторів для спілкування або застарілим елементам обладнання. Це відбивається в відсутності якісних громадських послуг, проблемами в організації руху транспорту, занадто щільній і одноманітній забудові і нестачею озелених територій. Архітектурне середовище таких районів поступово набуває депресивного

вигляду. Для інтеграції їх в сучасну містобудівну структуру необхідна докорінна реконструкція.

При виборі тактики реконструкції слід провести комплексний аналіз району, який наряду з традиційним обстеженням територій як містобудівної одиниці, включає і аналіз стану місцевої спільноти. Для такого дослідження можуть бути використані метод опитування, метод співбесіди і метод тематичного дослідження.

Метод опитування використовується для виявлення проблем мешканців і їх очікувань. Проводиться анкетування, де питання охоплюють актуальні сфери організації простору району, наявності і якості громадських послуг, оцінка ступеню безпеки і якості транспортної організації. За результатами такого дослідження мають бути виявлені питання громади, які будуть пріоритетними під час розробки проектної пропозиції.

Метод співбесіди передбачає проведення спільних зустрічей представників громад з фахівцями і представниками міського управління. Такі зустрічі дають розуміння про недоліки управління громадою, і вносити уточнення в план реконструкції території цієї громади.

Метод тематичного дослідження передбачає додаткове поглиблене вивчення окремих проблемних питань, які були виявлені під час аналізу методами опитування та співбесіди.

Врахування результатів аналізу стану міської спільноти, дозволять з'ясувати наявні проблемні питання в планувальній організації району, оптимізувати організацію інфраструктури, змінити функціональне наповнення і реорганізувати, за можливості, транспортні мережі. В питанні організації громадських просторів, дослідження стану громади впливатиме на спектр і просторовий баланс розподілу функціональних зон, склад необхідного обладнання і характер ландшафтно-організації.

Стандартною стала вимога до врахування потреб мало мобільних груп населення, до яких входять люди з обмеженими фізичними можливостями, люди після 60 років, діти до 6 років, вагітні жінки і батьки з дитячими

візочками. Але, додаткові дослідження можуть виявити не стільки необхідність створення окремих функціональних просторів, але скорегувати їх послідовність і співвідношення.

Громадський простір складається з різних функціональних зон для задоволення різних потреб людей у різних видах діяльності. Це і зони для відпочинку, спілкування, спорту, культурних та розважальних заходів. Однак, галасливі та активні зони не повинні межувати тихими зонами.

Дитячі ігрові майданчики повинні бути відокремлені від майданчиків, призначених для відпочинку людей похилого віку.

В той же час, слід забезпечити доступність для всіх користувачів, включаючи людей з обмеженими фізичними можливостями за рахунок використання методів безбар'єрного простору. Для забезпечення легкої доступності для людей, що мають проблеми з мобільністю застосовують дублювання сходів пандусами, розширення простору вхідних зон, використання мощення в одному рівні з рівною і неслизькою поверхнею, відсутність бордюрів. При облаштуванні місць відпочинку окрім забезпечення місць для сидіння, слід приділити увагу плануванню освітлення, а також зон облаштування зони сонцезахисними структурами. Також важливим питанням є формування меж між різними зонами. Межа може бути вирішена двома способами.

Перший спосіб полягає в формуванні щільної зеленої огорожі з кущів і дерев, або створенні відкритого простору за рахунок використання газону. Другий спосіб, це проектування багатофункціональних зон. Наприклад, відкрита ділянка газону може використовуватися для проведення заходів під час фестивалів, але для постійних мешканців ця зона може функціонувати як майданчик для відпочинку. Мобільні місця для сидіння дозволяють ефективно використовувати такі громадські зони для спілкування різної кількості людей за власним бажанням, відпочинку або громадських заходів, залежно від потреб мешканців у різний час.

Для забезпечення легкості адаптації використовують систему знаків і орієнтирів. Для

людей з вадами зору використовують тактильне покриття доріжок на транзитних напрямках, додаткові інформаційні таблички шрифтом Брайеля, таблички з контрастними зображеннями. Для людей з інтелектуальними обмеженнями необхідні таблиці з універсальними символами.

При створенні образу середовища простору слід враховувати той емоційний стан, який має відчутти людина в залежності від функціонального призначення зони. Цей стан можна створити за рахунок використання засобів дизайну при об'ємно-просторового рішення.

Для створення відчуття впорядкованості, що буде доречним у вхідних зонах, слід використовувати прості форми і подібні об'єми, що змінюються за масштабом. В плануванні будуть доречні плавні лінії, вигнуті форми і простори. В загальній просторовій композиції мають переважати горизонтальні площини. В оздобленні краще сприйматимуться впізнавані об'єкти і матеріали. Використання м'якого рівномірного освітлення і спокійної нюансної кольорової гами створить відчуття спокою і передбачуваності.

При розробці дитячих ігрових майданчиків проектувальники прагнуть створити відчуття жвавості і веселощів. Для цього варто використовувати вільні за формою простори, напрямки руху у вигляді петель, гладкі поверхні покриття і ігрових елементів, візуальну відсутність обмежень, контрастні форми структурних елементів (легкі-важкі, світлі-темні, щільні-перфоровані), теплі яскраві кольори і сяюче освітлення.

В зонах тихого відпочинку людина повинна мати змогу побути на самоті з собою, зосередитись на власних відчуттях. Тому простір має бути лаконічним, або рівномірно насиченим, або мінімалістичним. Не варто використовувати виразні форми і контрастні поєднання. Важливо досягти балансу вертикальних і горизонтальних форм. При розробці просторового рішення за рахунок використання рослинних форм слід створити місця з різним рівнем ізольованості. М'яке розсіяне освітлення створить відчуття безпеки і спокою.

В разі наявності зон з меморіальною функцією, створенню фіксованого на конкретній темі емоційного стану допоможе

використання гіпертрофованого масштабу в просторовому рішенні, темного коліру для горизонтальної поверхні, завершений композиційний лад (симетрія) з вираженим центром (віссю), використання коштовних матеріалів і стримана, але багата за відтінками кольорова гама.

Зони активного відпочинку, спортивні майданчики мають створити емоційний стан, коли людина прагнуче динамічних дій. Цьому сприятимуть використання виразних форм, чіткого ритму конструктивних елементів з вираженими вертикалями, наявність діагональних напрямків, акцентування різних зон відкритими кольорами.

Зони активного відпочинку для проведення свят і урочистих подій додатково повинні мати виражений композиційний центр, що концентруватиме увагу на фокусній зоні події (сцена, брама, арена, трибуна), обладнання відкритих кольорів і яскраве направлене освітлення.

Ще одним важливим завданням при створенні громадських просторів є формування позитивної спільноти, яка буде пов'язана з конкретною територією, що забезпечить стан емоційної прихильності.

Архітектурно-дизайнерського рішення має враховувати результати аналізу історії функціонування району міста, подій та персон, життя яких пов'язано з цим місцем. Перевтілення зібраної інформації у просторові форми і художні образи відтворюючи унікальну історичну спадщину допоможе створити унікальне архітектурне середовище, яке формуватиме культурну ідентичність громади. Це включає і використання місцевих будівельних та оздоблюваних матеріалів і традиційних технологій, і Формування образу простору за рахунок використання елементів дизайну відповідно культурних і історичних подій, і органічне включення нових об'єктів у стале архітектурне середовище.

Вивчення побажань мешканців і залучення їх до обговорень проекту, допоможе обрати оптимальне рішення і забезпечити успішне функціонування громадського простору, дозволить посилити виразність архітектурного середовища і сформує відчуття особистої причетності до історії місця.. Успішні рішення міських громадських просторів можуть підвищити рівень комфорту зробити райони міст більш інвестиційно привабливими.

Література:

1. Cameron J. Churchill and Brian W. Baetz 1999 Development of Decision Support System for Sustainable Community Design *ournal of Urban Planning and Development*. Vol. 125, [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)0733-9488\(1999\)125:1\(17\)](https://doi.org/10.1061/(ASCE)0733-9488(1999)125:1(17))
2. Camagni, R., and Capello, R. (2013). Regional Competitiveness and Territorial Capital: A Conceptual Approach and Empirical Evidence from the European Union. *Regional Studies*, Vol. 47, No. 9, 1383–1402.
3. Calthorpe, P. 1993. *The next American metropolis: ecology, community, and the American dream*. Princeton Architectural Press, New York.
4. Coutard, O., Finnveden, G., Kabisch, S., Kitchin, R., Matos, R., Nijkamp, P., Pronello, C., and Robinson, D. (2014). *Urban Megatrends: Towards a European Research Agenda*. Urban Europe, Joint Programming Initiative Urban Europe.
5. Nessa Winston, 2008. «Urban Regeneration for Sustainable Development: The Role of Sustainable Housing?» *European Planning Studies*, Taylor & Francis Journals, vol. 17, pages 1781–1796.
6. United Nations, Department of Economic and Social Affairs *Highlights 2025* Published by the United Nations, Department of Economic and Social Affairs New York, New York 10017, United States of America. 118 p.

References:

1. Cameron J. Churchill and Brian W. Baetz 1999 Development of Decision Support System for Sustainable Community Design *ournal of Urban Planning and Development*. Vol. 125, [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)0733-9488\(1999\)125:1\(17\)](https://doi.org/10.1061/(ASCE)0733-9488(1999)125:1(17))
2. Camagni, R., and Capello, R. (2013). Regional Competitiveness and Territorial Capital: A Conceptual Approach and Empirical Evidence from the European Union. *Regional Studies*, Vol. 47, No. 9, 1383–1402.
3. Calthorpe, P. 1993. *The next American metropolis: ecology, community, and the American dream*. Princeton Architectural Press, New York.

4. Coutard, O., Finnveden, G., Kabisch, S., Kitchin, R., Matos, R., Nijkamp, P., Pronello, C., and Robinson, D. (2014). Urban Megatrends: Towards a European Research Agenda. Urban Europe, Joint Programming Initiative Urban Europe.

5. Nessa Winston, 2008. «Urban Regeneration for Sustainable Development: The Role of Sustainable Housing?», European Planning Studies, Taylor & Francis Journals, vol. 17, pages 1781–1796.

6. United Nations, Department of Economic and Social Affairs Highlights 2025 Published by the United Nations, Department of Economic and Social Affairs New York, New York 10017, United States of America. 118 p.

Дата першого надходження статті до видання: 26.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.04.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)